

Bruxelles, 14. srpnja 2026.
(OR. en)

11867/26

EDUC 331
SOC 493
EMPL 277
JEUN 196
COMPET 955
ECOFIN 1005

POP RATNA BILJEŠKA

Od:	Glavna tajnica Europske komisije, potpisala direktorica Martine DEPREZ
Datum primitka:	10. srpnja 2026.
Za:	Thérèse BLANCHET, glavna tajnica Vijeća Europske unije
Br. dok. Kom.:	COM(2026) 363 final
Predmet:	IZVJEŠĆE KOMISIJE VIJEĆU o provedbi Preporuke Vijeća o strukovnom obrazovanju i osposobljavanju (SOO) za održivu konkurentnost, socijalnu pravednost i otpornost 2020/C 417/01

Za delegacije se u prilogu nalazi dokument COM(2026) 363 final.

Priloženo: COM(2026) 363 final

EUROPSKA
KOMISIJA

Bruxelles, 10.7.2026.
COM(2026) 363 final

IZVJEŠĆE KOMISIJE VIJEĆU

o provedbi Preporuke Vijeća o strukovnom obrazovanju i osposobljavanju (SOO) za održivu konkurentnost, socijalnu pravednost i otpornost 2020/C 417/01

{SWD(2026) 181 final}

1. Uvod – svrha, opseg i metodologija izvješća

Suradnja u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju (SOO) na europskoj razini u skladu s člancima 165. i 166. UFEU-a tijekom godina je imala važnu ulogu. U Preporuci Vijeća o strukovnom obrazovanju i osposobljavanju za održivu konkurentnost, socijalnu pravednost i otpornost iz 2020. (dalje u tekstu „Preporuka Vijeća o SOO-u iz 2020.”) utvrđena je vizija za SOO s relevantnim načelima dugoročnih reformi. Preporuka Vijeća o SOO-u iz 2020. dopunjena je konkretnijim kratkoročnim mjerama na nacionalnoj razini i razini EU-a Deklaracijom iz Osnabrücka, koja je donesena u studenom 2020. u okviru Kopenhaškog procesa. Konkretna je cilj te deklaracije modernizacija SOO-a tako da on bude u stanju brzo se prilagoditi potrebama tržišta rada, da načini učenja budu fleksibilniji i da polaznike priprema za zelenu i digitalnu tranziciju. Preporuka Vijeća o SOO-u iz 2020. i Deklaracija iz Osnabrücka, zajedno s drugim strateškim dokumentima i politikama kao što su Akcijski plan za provedbu europskog stupa socijalnih prava, Program vještina za Europu, digitalno desetljeće i europski prostor obrazovanja, čine politički okvir EU-a za SOO za razdoblje 2020. – 2025.

Preporuka Vijeća o SOO-u iz 2020. obuhvaća sljedeće prioritete:

- SOO se brzo prilagođava promjenama na tržištu rada,
- fleksibilnost i mogućnosti za napredovanje čine središnju točku SOO-a,
- SOO je pokretač inovacija i rasta te priprema polaznike za digitalnu i zelenu tranziciju i deficitarna zanimanja,
- SOO je atraktivan izbor i temelji se na modernom i digitaliziranom pružanju osposobljavanja i vještina,
- SOO promiče jednake mogućnosti,
- SOO se temelji na kulturi osiguravanja kvalitete.

Prioriteti Preporuke Vijeća o SOO-u iz 2020. uklapaju se u širu strukturu politike koja SOO povezuje sa zapošljavanjem, gospodarskim razvojem i konkurentnošću, često uz sektorski pristup. U godišnjem izvješću o jedinstvenom tržištu i konkurentnosti za 2026.¹ istaknuto je da je poticanje razvoja vještina, među ostalim strukovnim osposobljavanjem, ključno za rješavanje problema manjka radne snage. Budući da se problem manjka radne snage i vještina od 2020. povećao u sektorima koji ovise o programima strukovnog osposobljavanja kao što su građevinarstvo, promet, zdravstvena skrb, proizvodnja, čiste tehnologije i obrana, SOO je postao još važniji za pružanje vještina potrebnih na tržištu rada. MSP-ovi su u svim sektorima utvrdili da su problemi povezani s vještinama jedna od prepreka rastu, a SOO je ključan za stjecanje vještina koje su europskim poduzećima potrebne za uspjeh.

¹ Europska komisija, „Godišnje izvješće o jedinstvenom tržištu i konkurentnosti za 2026.”, 2026. Dostupno na: https://single-market-economy.ec.europa.eu/publications/2026-annual-single-market-and-competitiveness-report_hr.

S obzirom na izvješće EURES-a o manjku i višku radne snage za 2024., prema kojem su za devet od deset glavnih deficitarnih zanimanja u EU-u² potrebne strukovne kvalifikacije, u više je politika EU-a istaknuta važnost SOO-a. Programi SOO-a i naukovanja važan su element strategija za sektorske vještine u okviru Pakta za vještine u područjima kao što su proizvodnja, građevinarstvo, turizam, održiva energija i digitalni sektori³. Upravo zato i [Europski savez za naukovanje](#) organizira aktivnosti za potporu gospodarskim sektorima (npr. građevinarstvo, turizam i ugostiteljstvo, skrb / dugotrajna skrb) u promicanju i jačanju sektorskih programa naukovanja.

U Komunikaciji o uniji vještina iz 2025.⁴ i Preporuci Vijeća o ljudskom kapitalu u Europskoj uniji iz 2026.⁵ istaknuto je da je uska povezanost sustava SOO-a s potrebama tržišta rada ključna za rješavanje problema neusklađenosti ponuđenih i traženih vještina. U Planu za čistu industriju iz 2025.⁶ upućuje se na potrebu za rješavanjem problema nedostatka kvalificirane radne snage u ključnim sektorima kako bi se podržao prelazak na niskougljično gospodarstvo. Cilj je 7. mjere Europske strategije za stanogradnju u okviru paketa za stanovanje⁷ povećati dostupnost kvalificirane radne snage u građevinarstvu, među ostalim podupiranjem partnerstava između sveučilišta, pružatelja SOO-a, poduzeća, socijalnih partnera i instituta za primijenjena istraživanja. U Komunikaciji o Novom europskom Bauhausu iz 2025. najavljena je i potpora za naukovanje i strukovno osposobljavanje mladih⁸. U akcijskim planovima za automobilsku industriju i industrije čelika, metala i kemikalija također se ističe važnost vještina i socijalne dimenzije za postizanje konkurentnosti tih sektora. SOO doprinosi i ciljevima Akta o industriji s nultom neto stopom emisija, dok akademije za industriju s nultom neto stopom emisija⁹ pomažu SOO-u da se prilagodi tehnološkim inovacijama i poveća konkurentnost, među ostalim razvojem programa učenja koji su osmišljeni u suradnji s industrijom u određenim sektorima.

U tom kontekstu politike u ovom su izvješću predstavljene reforme i mjere koje su države članice provele nakon donošenja Preporuke Vijeća o SOO-u iz 2020. Svrha izvješća nije ocijeniti mjere i reforme ni njihov učinak, već u skladu s člankom 36. Preporuke

² Zavarivači i srodna zanimanja, glavni medicinski tehničari / glavne medicinske sestre opće njege, kuhari, elektroinstalateri i srodna zanimanja, instalateri i monter cjevovoda, vozači teretnih vozila i kamiona, limari i srodna zanimanja, kovinoglođači i srodna zanimanja, mesari i srodna zanimanja.

³ Europska komisija (nema datuma), „Industrijski ekosustavi i partnerstva”. Pakt za vještine. Dostupno na: https://pact-for-skills.ec.europa.eu/about/industrial-ecosystems-and-partnerships_hr.

⁴ Europska komisija (nema datuma), „Unija vještina”. Dostupno na: https://commission.europa.eu/topics/competitiveness/union-skills_hr.

⁵ Vijeće Europske unije, „Rješavanje problema nedostatka vještina: Vijeće donijelo preporuku o ljudskom kapitalu”, 2026. Dostupno na: <https://www.consilium.europa.eu/hr/press/press-releases/2026/03/09/tackling-the-skills-shortage-council-adopts-recommendation-on-human-capital/>.

⁶ Europska komisija (nema datuma), „Plan za čistu industriju”. Dostupno na: https://commission.europa.eu/topics/competitiveness/clean-industrial-deal_hr.

⁷ Europska komisija (nema datuma), „Europski plan za priuštivo stanovanje”. Dostupno na: https://housing.ec.europa.eu/european-affordable-housing-plan_hr.

⁸ Europska komisija (nema datuma), „Novi europski Bauhaus: od vizije do provedbe”. Dostupno na: https://new-european-bauhaus.europa.eu/new-european-bauhaus-vision-implementation_hr.

⁹ Europska komisija (nema datuma), „Industrijski ekosustavi: jačanje konkurentnosti EU-a u okviru partnerstava”. Dostupno na: <https://ec.europa.eu/newsroom/growth/items/823315/en>.

nakon pet godina na temelju podataka dostupnih na nacionalnoj i europskoj razini te godišnjeg praćenja koje provodi Europski centar za razvoj strukovnog osposobljavanja (Cedefop) analizirati relevantne mjere. Od 2020. Cedefop i Europska zaklada za osposobljavanje (ETF) prema prijedlogu Europske komisije i odobrenju Savjetodavnog odbora za strukovno osposobljavanje provode integrirano praćenje prioriteta Preporuke Vijeća o SOO-u iz 2020. i Deklaracije iz Osnabrücka. Izvješće se u velikoj mjeri temelji na tom praćenju i nacionalnim provedbenim planovima koje su države članice izradile 2022. nakon donošenja Preporuke Vijeća o SOO-u iz 2020.¹⁰ i u kojima su opisale aktivnosti koje će u narednim godinama provoditi kako bi se ostvarili prioriteti EU-a u SOO-u. U velikoj se mjeri temelji i na analizi tih aktivnosti.

Konsolidiranu verziju izvješća pripremila je Europska komisija, a temelji se na brojnim razmjenama s državama članicama u okviru Savjetodavnog odbora za strukovno osposobljavanje i statističkim dokazima, posebno o trenutačnom stanju triju kvantitativnih ciljeva utvrđenih u Preporuci Vijeća o SOO-u iz 2020., kao i na nekoliko dokumenata o politikama i studija. Obuhvaća i mjere na razini EU-a kojima se podržavaju nastojanja država članica da moderniziraju sustave SOO-a, uključujući podatke o provedbi mjera i reformi koje podupire i financira EU. Više pojedinosti dostupno je u priloženom radnom dokumentu službi Komisije.

Ovo izvješće važan je doprinos predstojećoj Europskoj strategiji za SOO, koja je najavljena u Komunikaciji o Uniji vještina od 5. ožujka 2025. Nedavno donesena Deklaracija iz Herninga o atraktivnom i uključivom SOO-u za veću konkurentnost i kvalitetna radna mjesta za razdoblje 2026. – 2030. i predstojeća Europska strategija za SOO, zajedno s postojećom Preporukom Vijeća o SOO-u iz 2020., predstavljat će novi europski okvir politike za SOO za razdoblje nakon 2025.

2. Trenutačno stanje u postizanju triju kvantitativnih ciljeva

Kako bi se pratio napredak u provedbi, u Preporuci Vijeća o SOO-u iz 2020. utvrđeni su kvantitativni ciljevi za izloženost učenju temeljenom na radu, zapošljavanje osoba koje su završile SOO i mobilnost u SOO-u. Ti su ciljevi definirani kao prosječne vrijednosti EU-a koje države članice trebaju zajednički ostvariti do 2025.

Prema najnovijim dostupnim podacima u prosjeku u EU-u:

1. udio osoba u dobi od 20 do 34 godine koje su nedavno završile SOO i dobile priliku za učenje temeljeno na radu dosegao je **66,0 % u 2025.**¹¹, čime je **premašen cilj od 60 %;**
2. udio zaposlenih osoba u dobi od 20 do 34 godine koje su završile SOO dosegao je **80,2 % u 2025.**¹² i približio se **ciljnoj razini od 82 %;**

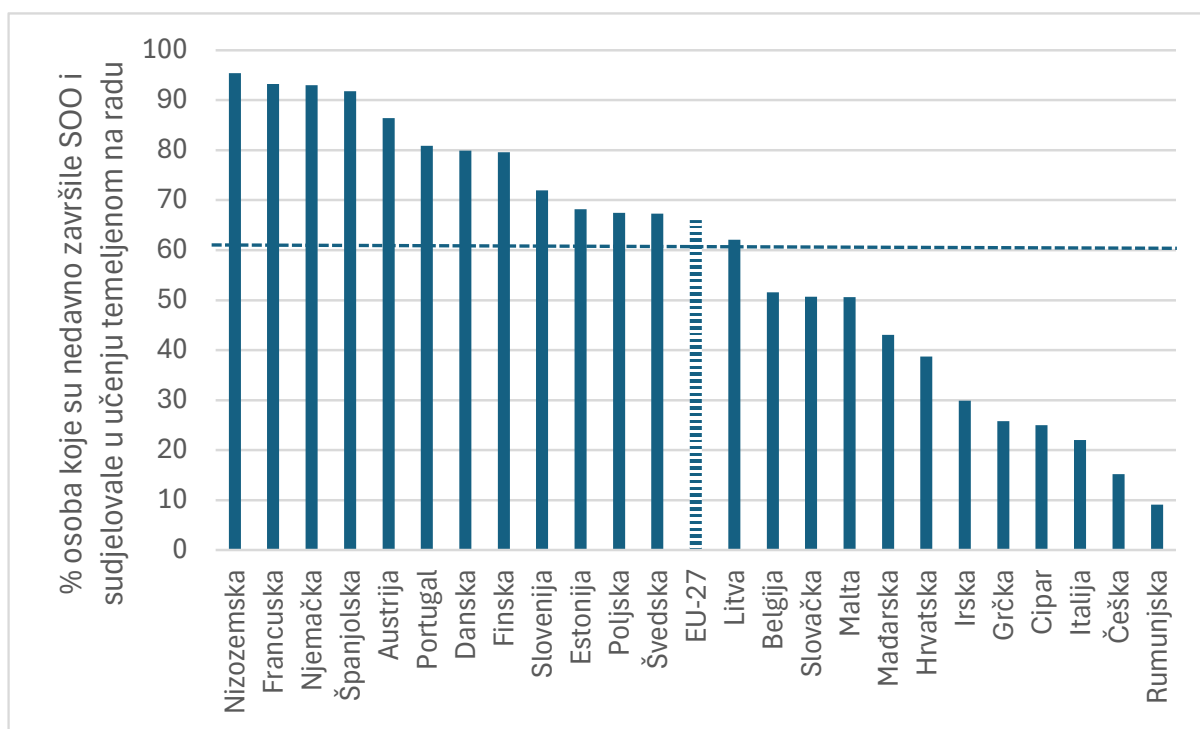
¹⁰ Sve države članice EU-a osim Češke i Irske pripremile su svoj nacionalni provedbeni plan, koji je objavljen na internetskim stranicama Komisije.

¹¹ Eurostat (anketa o radnoj snazi EU-a). [Učenje temeljeno na radu kod osoba koje su završile SOO \(tps00215\).](#)

3. ciljna stopa mobilnosti u SOO-u iznosila je **2,1 % u 2021.**, što je daleko od **ciljne vrijednosti od 8 % koja je utvrđena za 2025.** u Preporuci Vijeća o SOO-u iz 2020. U Preporuci Vijeća „Europa u pokretu” iz 2024. utvrđen je novi cilj od 12 % koji treba ostvariti do 2030. (uključujući širi skup iskustava mobilnosti), dok je prema posljednjoj procjeni iz 2023. mobilnost iznosila 5,3 %¹³.

Razina ostvarenja ciljeva i napredak tijekom vremena znatno se razlikuju među zemljama. Premda je cilj za učenje temeljeno na radu postignut na razini EU-a, postoje razlike u ostvarenom napretku prema povećanju sudjelovanja u učenju temeljenom na radu među pojedinim europskim zemljama (slika 1.). Zemlje kao što su Nizozemska (95,4 %), Francuska (93,2 %) i Njemačka (93,0 %) već uvelike premašuju ciljne vrijednosti za učenje temeljeno na radu, dok su druge, primjerice Rumunjska (9,1 %), Češka (15,2 %) i Italija (22,0 %), i dalje znatno ispod referentne vrijednosti.

Slika 1. Učenje temeljeno na radu kod osoba koje su završile SOO, 2025.

Izvor: Eurostat (anketa o radnoj snazi EU-a). [Učenje temeljeno na radu kod osoba koje su završile SOO \(tps00215\)](#).

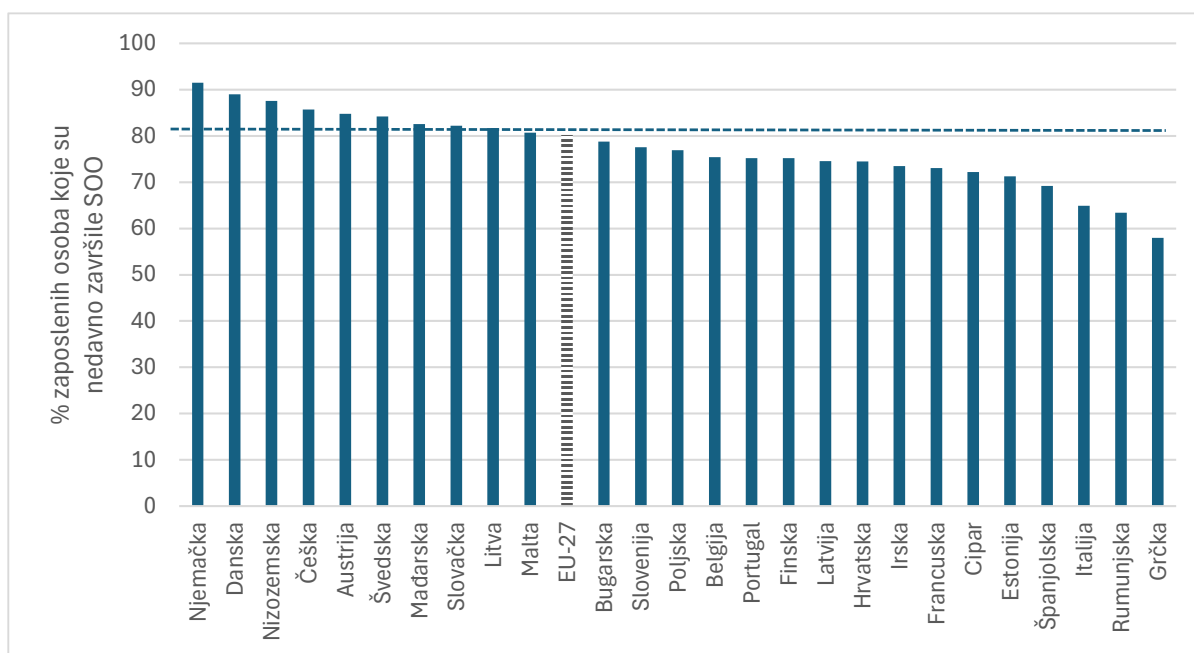
Napomena: Zemlje su navedene silaznim redoslijedom na temelju podataka za 2025. Niska pouzdanost podataka za Njemačku, Španjolsku, Poljsku, Maltu, Mađarsku, Irsku i Cipar. Nema podataka za Bugarsku, Latviju i Luksemburg.

¹² Eurostat (anketa o radnoj snazi EU-a). [Stope zaposlenosti mladih koji nisu u sustavu redovitog obrazovanja ni osposobljavanja prema razini stečenog obrazovanja i godinama od završetka najviše razine obrazovanja \(edat lfse 24\)](#).

¹³ Izračuni Europske komisije koji se temelje na podacima iz sustava Erasmus+ Dashboard. Datum prikupljanja: lipanj 2025.

Zemlje su ostvarile neujednačen napredak u postizanju ciljne stope zaposlenosti osoba koje su završile SOO (slika 2.). Ostvareni napredak objašnjava se čimbenicima kao što su bolja usklađenost strukovnih programa s potrebama tržišta rada i oporavak tržišta rada posljednjih godina koji je doveo do velike potražnje za strukovnim profilima¹⁴, kao i demografske promjene. Nakon znatnog povećanja od 2021. do 2023. (sa 76,0 % na 80,9 %) uslijedio je blagi pad i stabilizacija u narednim godinama, pri čemu je stopa zaposlenosti 2025. dosegla 80,2 %. Taj obrazac pokazuje da se mladi, uključujući osobe koje su nedavno završile SOO, suočavaju s posebnim poteškoćama pri ulasku na tržište rada nakon obrazovanja u kontekstu šireg usporavanja ukupnog rasta zaposlenosti.

Slika 2. Stope zaposlenosti osoba koje su nedavno završile SOO, 2025.

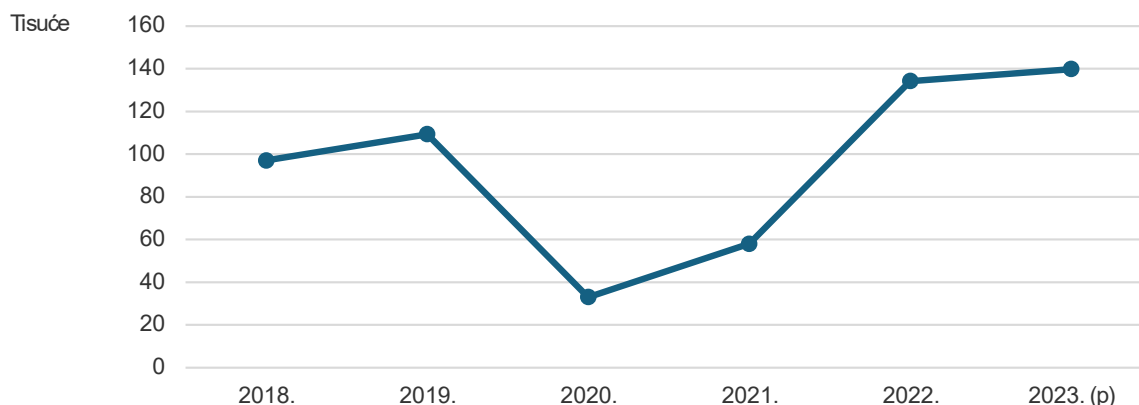

Izvor: Eurostat (anketa o radnoj snazi EU-a). [Stope zaposlenosti mladih koji nisu u sustavu redovitog obrazovanja ni osposobljavanja prema razini stečenog obrazovanja i godinama od završetka najviše razine obrazovanja \(edat lfse 24\)](#). Napomena: Pokazatelj obuhvaća stope zaposlenosti osoba u dobi od 20 do 34 godine koje više nisu u sustavu redovitog obrazovanja ni osposobljavanja, a koje su prije 1 – 3 godine završile srednjoškolski SOO ili SOO nakon srednjoškolskog koji nije tercijaran. Zemlje su navedene silaznim redoslijedom na temelju vrijednosti za 2024. Niska pouzdanost podataka za Maltu, Bugarsku, Sloveniju i Cipar. Nema dostupnih podataka za Luksemburg. Definicije se razlikuju za Francusku i Španjolsku.

Cilj mobilnosti u SOO-u u smislu iskustava mobilnosti za osobe koje su završile SOO na srednjoj razini još nije postignut. Stopa mobilnosti na razini EU-a 2023. iznosila je 5,3 % i 140 000 iskustava mobilnosti (slika 3), što je blago povećanje u odnosu na prethodnu godinu, kad je iznosila 5,0 % i 134 000 iskustava mobilnosti. Međutim, to je i dalje daleko od vrijednosti od 12 % utvrđene za 2030. u Preporuci Vijeća „Europa u pokretu” iz 2024.

¹⁴ Europska komisija, „Pregled obrazovanja i osposobljavanja za 2025.: komparativno izvješće”, 2025. Luksemburg: Ured za publikacije Europske unije. Dostupno na: <https://op.europa.eu/hr/publication-detail/-/publication/30c1ccaa-bfdd-11f0-a612-01aa75ed71a1>

Slika 3. Broj završenih iskustava mobilnosti polaznika SOO-a, 2023.

Izvor: izračuni Europske komisije koji se temelje na podacima iz sustava Erasmus+ Dashboard. Datum prikupljanja: lipanj 2025. Napomena: podaci se odnose na broj polaznika SOO-a na srednjoj razini s iskustvima mobilnosti u inozemstvu započetima u referentnom razdoblju iz sustava Erasmus+ Dashboard. Zbog prelaska sa starih na nove programe Erasmus+ procjene za 2022. i 2023. dostupne su samo na razini EU-a i uključuju projekcije koje se temelje na povijesnim podacima. Podaci za 2023. su privremeni.

To se djelomično može objasniti proračunskim ograničenjima na europskoj i nacionalnoj razini. Na primjer, proračun dostupan u okviru programa Erasmus+ mogao je 2024. pokriti samo 57 % potražnje za mobilnošću polaznika i osoblja, što je manji postotak u odnosu na prethodne godine zbog sve većeg broja prijava¹⁵. U radnom dokumentu službi Komisije priloženom preporuci „Europa u pokretu” istaknuti su i razlozi koji utječu na spremnost na odlazak u inozemstvo, kao što su mlada dob polaznika SOO-a i psihološke prepreke koje ih ograničavaju u provođenju vremena u inozemstvu. Strukturne prepreke povezane s nacionalnim propisima i administrativna ograničenja također ograničavaju mobilnost u SOO-u. Unatoč tomu, trenutačna razina potražnje već bi uvelike pridonijela postizanju ciljeva mobilnosti u SOO-u. Neke države članice ostvaruju obećavajuće rezultate. Na primjer, ukupna stopa mobilnosti polaznika u početnom SOO-u u dobi od 16 do 25 godina u Finskoj dosegla je 9 % u 2024. nakon pokretanja nove grupne aktivnosti za mobilnost za SOO u okviru programa Erasmus+¹⁶.

3. Napredak država članica u provedbi Preporuke

3.1 Opći izazovi u provedbi reformi u SOO-u

Analiza provedbe prioriteta SOO-a u državama članicama EU-a otkriva neke međusektorske institucionalne, financijske i kulturne prepreke koje otežavaju napredak sustava SOO-a. Određeni međusektorski izazovi sprečavaju ili usporavaju brz odgovor na promjene na tržištu rada. Nadležnosti za SOO te usavršavanje i prekvalifikaciju često su raspoređene na više ministarstava, institucija i razina upravljanja te zahtijevaju čvrste

¹⁵ Podaci iz sustava Erasmus+ Dashboard (studeni 2025.).

¹⁶ Cedefop, „Finska: mobilnost polaznika SOO-a u porastu”, 2025. Dostupno na: <https://www.cedefop.europa.eu/hr/news/finland-vet-learner-mobility-rise>.

koordinacijske okvire i mjere koji često nisu uspostavljeni, a čak i kad jesu, ponekad su neučinkoviti. Institucijski ustroj razlikuje se među zemljama, a nadležnosti za SOO raspoređene su na ministarstva obrazovanja, ministarstva rada / zapošljavanja / socijalnih pitanja i ministarstva gospodarstva/industrije. U kombinaciji sa složenim i dugotrajnim birokratskim postupcima i otporom promjenama fragmentiran i nekoordiniran rad može usporiti reforme i inovacije te ograničiti brze odgovore na nove izazove.

Informacije o vještinama važan su dio upravljanja SOO-om, a s obzirom na to da u to područje ulaže svega nekoliko zemalja, odgovor na brze promjene na tržištu rada nedovoljno je fleksibilan. Da bi se razvili sustavi za prikupljanje informacija o vještinama, koji uključuju i sustavno praćenje osoba koje su završile SOO za potrebe politike SOO-a i osiguravanje kvalitete, potrebno je poduzeti koncentriranije mjere¹⁷. Premda su zemlje radile na uspostavi ili razvoju okvira i postupaka za osiguravanje kvalitete u skladu s načelima Europskog referentnog okvira za osiguravanje kvalitete u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju (EQAVET), osiguravanje kvalitete u području učenja temeljenog na radu i naukovanja u početnom SOO-u još je u fazi razvoja. Osim toga, istraživanja pokazuju da razlika između napretka industrije i krutosti postojećih kurikuluma predstavlja veliku prepreku integraciji digitalnih i zelenih vještina u SOO¹⁸.

U sustavima SOO-a kontinuirano se smanjuje kapacitet radne snage za poučavanje i osposobljavanje. Razlog je dijelom u nižim plaćama i lošijoj percepciji profesije nastavnika i predavača u SOO-u¹⁹ kao i u pritisku koji proizlazi iz sve starijeg nastavničkog kadra²⁰. Prema Cedefopu samo svaki drugi nastavnik u SOO-u smatra da ga njegova škola podupire u trajnom stručnom usavršavanju²¹. Zbog tog nedostatka potpore nastavnici ne provode učinkovito nove kurikulume, ne poučavaju nove vještine kao što su digitalne ili zelene vještine te ne usvajaju inovativne pedagoške metode, uključujući one koje se temelje na naprednim tehnologijama kao što su virtualna stvarnost ili umjetna inteligencija (UI).

Dostupnost i održivost financiranja također je problem. Mnoge inicijative (kao što su centri strukovne izvrsnosti) usmjerene na modernizaciju SOO-a i razvoj inovativnih pristupa u velikoj se mjeri ili u potpunosti oslanjaju na financiranje sredstvima EU-a i nemaju osigurano dugoročno financiranje kad ono prestane.

¹⁷ Samo BE-NL, CY, EE, FR, HR, HU, LV, MT, PL, RO, SI i SK u svojim nacionalnim provedbenim planovima spominju i izvješćuju o napretku mjera koje su namijenjene razvoju sustava za prikupljanje informacija o vještinama, uključujući praćenje osoba koje su završile SOO.

¹⁸ Herrero, C., Arroyo Sagasta, A., Castaño Muñoz, J., Centeno, C., Coenen, J. *et al.*, *Supporting the digital transformation of vocational education and training*, 2025. Luxembourg: Ured za publikacije Europske unije. Dostupno na: <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC141881>.

¹⁹ Prema pilot-studiji Cedefopa u okviru europske ankete među strukovnim nastavnicima samo oko 9 % nastavnika u SOO-u smatra da je njihova profesija cijenjena. Istraživanje OECD-a, *Education at a Glance 2020: OECD Indicators* iz 2020. također pokazuje da nastavnici u SOO-u u prosjeku zarađuju gotovo 11 % manje od drugih radnika sa završenim tercijskim obrazovanjem.

²⁰ Herrero, C., Arroyo Sagasta, A., Castaño Muñoz, J., Centeno, C., Coenen, J. *et al.*, *Supporting the digital transformation of vocational education and training*, 2025. Luxembourg: Ured za publikacije Europske unije. Dostupno na: <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC141881>.

²¹ Psifidou, I., Papazoglou, M. i Pouliakas, K., *Europe's first survey for VET teachers: Listening, learning, acting*, 2025.

U razdoblju od 2021. do 2027. u okviru programa Erasmus+ dodjeljuje se okvirni proračun od 400 milijuna EUR za osnivanje i razvoj centara strukovne izvrsnosti, koji predstavljaju vodeću europsku inicijativu za jačanje i razvoj sustava SOO-a u Europi, što pokazuje velik angažman na postizanju izvrsnosti strukovnog osposobljavanja u cijeloj Europi.

Uz program Erasmus+ procjenjuje se da su u razdoblju od 2021. do 2027. programirane 62,2 milijarde EUR, zajedno s nacionalnim sufinanciranjem u svim državama članicama EU-a, za financiranje ulaganja, infrastrukture i reformi u području politika obrazovanja, osposobljavanja i vještina, uključujući SOO. To obuhvaća doprinos EU-a u iznosu od 40,4 milijarde EUR iz Europskog socijalnog fonda plus (ESF+) i 12,1 milijardu EUR iz EFRR-a (uključujući Interreg), od čega su 8,6 milijardi EUR doprinosi EU-a.

Stereotipi i ustrajna percepcija da je SOO manje cijenjen u društvu i dalje ograničavaju atraktivnost SOO-a, kao i upisivanje u te programe. Na primjer, OECD-ov Pregled sustava SOO-a iz 2023. pokazao je da, unatoč općenito dobrim rezultatima polaznika u SOO-u na tržištu rada, 70 % ispitanika smatra da se SOO svodi na manualni rad, unatoč raznolikosti radnih mjesta do kojih SOO trenutačno dovodi. Specijalno istraživanje Eurobarometra br. 569 o atraktivnosti SOO-a (objava u pripremi) također pokazuje da se, iako bi 50 % stanovnika EU-a mladoj osobi prije preporučilo SOO nego upis u više sekundarno obrazovanje, 75 % ispitanika složilo s tvrdnjom da se u njihovoj zemlji pozitivnije gleda na opće obrazovanje na razini višeg sekundarnog obrazovanja nego na početni SOO. Neke su zemlje radile na promicanju rodne ravnopravnosti, ali ima manje dokaza za rodnu uključivost i suzbijanje rodni stereotipa pri odabiru zanimanja, ovisno o njihovim nacionalnim kontekstima i potrebama. Sudjelovanje odraslih u trajnom SOO-u otežano je zbog stereotipa sličnih onima koji su prethodno navedeni, kao i ograničene informiranosti o dostupnim mogućnostima.

Internacionalizacija i mobilnost u određenoj mjeri rastu²² i imaju potencijal za poticanje inovacija i povećanje atraktivnosti SOO-a, ali su i dalje fragmentirane zbog nedovoljno razvijenih mogućnosti za mobilnost²³. Istraživanje pokazuje da osobe koje su završile SOO s iskustvom mobilnosti u inozemstvu navode da su vještine koje su stekle u inozemstvu bile korisne u njihovim profesionalnim karijerama i pridonijele zapošljivosti²⁴. Uz to se prema Cedefopu međunarodne mogućnosti (uključujući mobilnost) povezuju s većom atraktivnosti SOO-a²⁵. Mobilnost osoblja u SOO-u, primjerice nastavnika, predavača i stručnjaka za profesionalno usmjeravanje, slabija je od mobilnosti polaznika. Premda se izvješćuje o nekim inicijativama i projektima, internacionalizacija je i dalje neujednačena i slabo ugrađena u

²² Samo AT, CY, DE, DK, EE, EL, HR, LV, PT i PL navode mjere za povećanje internacionalizacije u svojim nacionalnim provedbenim planovima.

²³ Samo AT, BE-NL, DE, DK, FR, HR, LT, LV, MT, NL i PL navode mjere za povećanje mobilnosti polaznika i osoblja u svojim nacionalnim provedbenim planovima.

²⁴ Fassl, A., Kirsch, M., Pachocki, M. i Zabko, O., *Tracing VET graduates with foreign mobility experience*, 2020. Varšava: Zaklada za razvoj obrazovnog sustava (FRSE). Dostupno na: <https://erasmusplusresearch.eu/research/tracing-vet-graduates-foreign-mobility-experience>.

²⁵ Cedefop (nema datuma) *VET mobility prospects increases VET attractiveness*. Dostupno na: <https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/vet-toolkit-tackling-early-leaving/resources/vet-toolkit-upskilling-pathways/best-practices/vet-mobility-prospects>.

nacionalne sustave SOO-a, unatoč njezinoj strateškoj važnosti za atraktivnost i izvrsnost kako je utvrđena u Preporuci Vijeća o SOO-u iz 2020.

3.2. Ukupna procjena napretka i prioritetna područja za budućnost

Države članice EU-a znatno su napredovale u ostvarivanju zajedničkih prioriteta koji su utvrđeni u Preporuci Vijeća o SOO-u iz 2020. i potvrđeni u nacionalnim planovima provedbe. Unatoč ključnoj ulozi SOO-a u svladavanju izazova uključivosti i tržišta rada, koji uključuju manjak i starenje radne snage, nedostatak kvalificirane radne snage i osiguravanje pravedne zelene i digitalne tranzicije, određeni izazovi i dalje su prisutni. Zbog toga je potencijal SOO-a za poticanje uključivog i održivog rasta i konkurentnosti i dalje ugrožen. Još jedno važno pitanje koje ograničava doprinos SOO-a gospodarskom rastu trajni su nedostaci u pristupu SOO-u i njegovim ishodima, bilo da je riječ o osiguravanju rodne uključivosti, djelotvornoj potpori ranjivim skupinama ili širenju cjeloživotnog učenja.

Države članice ulažu velike napore kako bi sustave SOO-a učinile prilagodljivima i otpornima na brze promjene na tržištu rada (prvi prioritet), ali i dalje postoje određene poteškoće. Napredak je postignut prvenstveno modernizacijom standarda, kurikuluma i programa SOO-a kako bi se uključila uravnotežena kombinacija strukovnih vještina i ključnih kompetencija, s posebnim naglaskom na sustavnoj integraciji digitalnih vještina. Potrebno je dodatno raditi na tome da se programi i kurikulumi SOO-a u potpunosti usklade s potrebama tržišta rada, posebno s obzirom na megatrendove kao što su sve veća digitalizacija i automatizacija te prelazak na gospodarstvo s nultom neto stopom emisija. Bit će potrebni daljnji naponi, posebno u kontekstu sve veće digitalizacije i raširenog korištenja umjetne inteligencije. Nedavna Cedefopova analiza internetskih oglasa za radna mjesta u državama članicama EU-a pokazuje rast broja slobodnih radnih mjesta u zanimanjima koja se oslanjaju na fizičku prisutnost, manualno stručno znanje i primijenjene tehničke vještine, kao što su tehničari inženjerske struke, mehaničari, zanati u području građevine i radnici u prometnom sektoru²⁶. Iz toga se može zaključiti da je stjecanje vještina digitalne pismenosti i pismenosti u području umjetne inteligencije važno kako bi se držao korak s promjenama na tržištu rada, ali i da, čak i nakon povećanog uvođenja umjetne inteligencije, i dalje postoji potražnja za određenim zanimanjima povezanim sa SOO-om.

Zemlje u EU-u provode dodatne mjere kako bi polaznici stekli dobre osnovne vještine tijekom cijelog SOO-a. Međutim, provedba je i dalje neujednačena, a mnogi polaznici i dalje započinju SOO i napuštaju ga bez odgovarajućih vještina pismenosti te matematičkih, znanstvenih, digitalnih i građanskih vještina, uključujući medijsku i informacijsku pismenost, koje su ključne i za zapošljivost i za aktivno sudjelovanje u društvu. Istodobno, nedostatak kvalificiranih nastavnika i predavača u SOO-u, posebno onih koji mogu integrirati osnovne vještine u SOO, ograničava učinkovito ostvarivanje rezultata. Rezultati PISA-e ukazuju i na to da mnogi polaznici započinju SOO sa slabijim temeljnim vještinama u usporedbi s

²⁶ Cedefop, *Reverse gear: how AI is bringing vocational occupations back*, 2026. Dostupno na: <https://www.cedefop.europa.eu/en/news/reverse-gear-how-ai-bringing-vocational-occupations-back>.

vršnjacima u općem srednjoškolskom obrazovanju²⁷. U zemljama u kojima su usporedbe moguće učenici u strukovnim programima često postižu znatno slabije rezultate od svojih vršnjaka u općim obrazovnim programima, ponekad zbog razloga kao što je rano praćenje.

I dalje je neujednačen napredak u stjecanju vještina u području prirodnih znanosti, tehnologije, inženjerstva i matematike (STEM). U SOO-u na srednjoj razini samo je 36,3 % svih polaznika u EU-u upisano u programe u području STEM-a, što je 8,7 postotnih bodova ispod predloženog cilja na razini EU-a za 2030. od najmanje 45 %. Većina polaznika u SOO-u unutar područja STEM-a koncentrirana je u inženjerstvu, proizvodnji i građevinarstvu. Informacijske i komunikacijske tehnologije (IKT) čine znatan udio upisa u područja STEM-a u zemljama kao što su Portugal, Malta, Poljska i Italija. S druge strane, područje prirodnih znanosti, matematike i statistike privlači vrlo mali udio polaznika SOO-a u EU-u.

Unatoč proširenju mogućnosti za učenje temeljeno na radu i naukovanju, neke zemlje izvješćuju o smanjenom ili ograničenom broju naučnika²⁸, što je razlika u odnosu na prethodna razdoblja u kojima je glavni problem bio manjak dostupnih mjesta. Ostvaren je napredak u proširenju naukovanja na odrasle i visoko obrazovanje, ali je sudjelovanje i dalje nedovoljno. Učenje temeljeno na radu u SOO-u također je raširenije u određenim područjima obrazovanja (posebno u zdravstvu i poljoprivredi)²⁹. Politike bi mogle doprinijeti uklanjanju neravnoteža i neusklađenosti ponude i potražnje na radnim mjestima te ulaganju u profesionalni razvoj predavača u poduzećima u području pedagogije i pružanje potpore polaznicima iz ranjivih skupina. Još jedno područje koje bi se moglo unaprijediti je suradnja između SOO-a i industrije. Tom bi se suradnjom mogla postići bolja iskorištenost naukovanja i usklađenost SOO-a s vještinama potrebnima na tržištu rada.

Zemlje su pokazale angažman na povećanju fleksibilnosti i mogućnosti za napredovanje u SOO-u (drugi prioritet) te povećanju mogućnosti usavršavanja i prekvalifikacije, ali mnoge su inicijative i dalje u istraživačkoj fazi. Fleksibilnost se promiče usvajanjem pristupa koji se temelje na ishodima učenja, modularizacijom kurikulumu i programa, uspostavom mikrokvalifikacija i djelomičnih kvalifikacija te povećanjem mogućnosti za vrednovanje i priznavanje ishoda učenja stečenih izvan formalnih sustava. Zemlje diversificiraju načine učenja tako da jačaju infrastrukturu za digitalno i kombinirano učenje te istražuju najsuvremenije obrazovne tehnologije kao što su virtualna stvarnost i umjetna inteligencija. Takvom integracijom tehnologija u nastajanju u SOO može se učinkovito smanjiti neusklađenost između pružanja osposobljavanja i tržišta rada koje se mijenja, ali postoje ograničenja kao što su, među ostalim, praćenje brzog tempa tehnološkog razvoja u

²⁷ OECD, *Education at a glance 2023: OECD indicators*, 2023. Pariz: Izdanje OECD-a. Dostupno na: <https://www.oecd.org/education/education-at-a-glance/>.

²⁸ Zemlje kao što su DE, FR, IT i AT izvješćuju o smanjenju ili slabij iskorištenosti mjesta za naukovanje u određenim sektorima. EL, HU, CZ i RO također su među zemljama sa sporim uvođenjem učenja temeljenog na radu, što uključuje naukovanje.

²⁹ Europska komisija, „Pregled obrazovanja i osposobljavanja za 2025.: komparativno izvješće”, 2025. Luxembourg: Ured za publikacije Europske unije. Dostupno na: <https://op.europa.eu/hr/publication-detail/-/publication/30c1ccaa-bfdd-11f0-a612-01aa75ed71a1>

industriji i ulaganja potrebna za opremu³⁰. Mjere za mikrokvalifikacije i korištenje naprednih tehnologija još su u ranoj fazi i nisu ostvarile svoj puni potencijal u SOO-u. Zemljama koje još nisu ostvarile napredak u tim područjima pomoglo bi ubrzavanje regulatornih promjena, uvođenje pilot-projekata digitalnih platformi s edukativnim sadržajem i interaktivnim resursima i promicanje uzajamnog priznavanja mikrokvalifikacija u cijelom EU-u³¹.

Europskim alatima za transparentnost nastoji se postići da poslodavci i drugi dionici bolje razumiju SOO. Jedan od glavnih zaključaka evaluacije Europskog kvalifikacijskog okvira iz 2024. bio je da je Europski kvalifikacijski okvir uvriježena referentna točka koja je široko prihvaćena među ustanovama koje rade s kvalifikacijama³². Europski kvalifikacijski okvir i povezani nacionalni kvalifikacijski okviri ključni su alati za povećanje transparentnosti kvalifikacija SOO-a unutar i preko granica s obzirom na njihovu razinu i sadržaj. Europass, alat EU-a za upravljanje karijerom i cjeloživotno učenje, pomaže polaznicima SOO-a da komuniciraju o svojim kvalifikacijama i vještinama, među ostalim u kontekstu mobilnosti radne snage. Međutim, neujednačena provedba tih instrumenata otežava transparentnost i razumijevanje kvalifikacija i vještina u cijelom EU-u. Jedan od zaključaka iz evaluacije Europassa iz 2024. je da bi se analiza podataka i umjetna inteligencija u Europassu mogle dodatno razviti, što bi doprinijelo rješavanju problema manjka vještina i radne snage koji posebno utječe na zanimanja u području SOO-a³³.

Stope sudjelovanja odraslih u osposobljavanju i dalje su niske u mnogim zemljama³⁴. Države članice sve se više usredotočuju na cjeloživotno učenje, ali prema istraživanju o obrazovanju odraslih stopa sudjelovanja 2022. iznosila je samo 39,5 %, uz velike razlike među zemljama. To je ispod cilja na razini EU-a³⁵ od najmanje 60 % do 2030. Važno je da se trajnim strukovnim obrazovanjem i osposobljavanjem zadovolje potrebe za učenjem i razvojem svih odraslih osoba. Osim toga, daljnja provedba cjeloživotnog usmjeravanja, vrednovanja prethodnog učenja, mikrokvalifikacija i djelomičnih kvalifikacija, zajedno s dobro osmišljenim poticajima za pojedince i poslodavce, mogla bi povećati brojnost i potporu

³⁰ Herrero, C., Arroyo Sagasta, A., Castaño Muñoz, J., Centeno, C., Coenen, J. *et al.*, *Supporting the digital transformation of vocational education and training*, 2025. Luxembourg: Ured za publikacije Europske unije. Dostupno na: <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC141881>.

³¹ Samo BE-NL, DE, FI, HR, HU, LV, MT, NL, PL, PT i SK izvješćuju u svojim nacionalnim provedbenim planovima o napretku mjera za unapređenje mikrokvalifikacija i djelomičnih kvalifikacija, dok samo AT, BE-FR, BE-NL, BG, CY, DE, DK, ES, HU, LU, NL, PL i PT izvješćuju o napretku u razvoju digitalnih platformi i resursa za učenje.

³² Europska komisija, „Europska komisija objavila evaluacije Europassa i Europskog kvalifikacijskog okvira”, 2024. Dostupno na: https://employment-social-affairs.ec.europa.eu/news/european-commission-publishes-evaluations-europass-and-european-qualifications-framework-2024-03-27_hr.

³³ Izvješće Komisije Europskom parlamentu i Vijeću o provedbi i učinku Odluke (EU) 2018/646 Europskog parlamenta i Vijeća od 18. travnja 2018. o zajedničkom okviru za pružanje boljih usluga za vještine i kvalifikacije (Europass). Dostupno na: [EUR-Lex – 52024DC0135 – HR – EUR-Lex](https://eur-lex.europa.eu/lexuris/eur-lex/52024DC0135).

³⁴ Prema najnovijim podacima iz istraživanja o obrazovanju odraslih (2022.) BG, EL, RO, PL, CZ, HR, SI, LT, CY, IT, PT, LV, ES, BE, MT, ET i LU i dalje su ispod cilja na razini EU-a za 2025. od 47 % odraslih osoba u dobi 25 – 64 godine koje su sudjelovale u obrazovanju u posljednjih 12 mjeseci.

³⁵ Cilj proizlazi iz Zaključaka Vijeća iz 2021. o novom europskom programu za obrazovanje odraslih za razdoblje 2021. – 2030. Vidjeti i Akcijski plan za provedbu europskog stupa socijalnih prava.

polaznika. Također je važno pratiti sudjelovanje i osigurati sinergije i koordinaciju među pružateljima.

Zabilježen je određeni napredak u unapređenju inovacija i rasta te pripremi polaznika za digitalnu i zelenu tranziciju (treći prioritet). Neke zemlje moderniziraju infrastrukturu za SOO ulaganjem u digitalne platforme za osposobljavanje i učenje te fizičke objekte³⁶ i pritom ih usklađuju s trenutačnim potrebama industrije. To uključuje ulaganje u infrastrukturu IKT-a i modernu opremu, kao i integraciju naprednih tehnologija u SOO. Potpora centrima strukovne izvrsnosti i dalje je slaba, ali se širi osnivanjem novih centara ili razvojem postojećih, često pomoću potpore i financiranja sredstvima EU-a.

Nedavno analitičko izvješće o odabiru projekata za centre strukovne izvrsnosti u okviru programa Erasmus+ pokazuje da ti projekti mogu djelovati kao strukturni pokretači transformacije u SOO-u, npr. uvođenjem inovacija u poučavanju i učenju, usklađivanjem SOO-a s tržištem rada i potrebnim vještinama te jačanjem suradnje među ključnim dionicima. Kako bi se inicijativa i njezin učinak unaprijedili, u izvješću se iznose neke preporuke za angažman javnih tijela i veću uključenost polaznika i radnika, kao i diversifikaciju financiranja, jačanje veza s drugim inicijativama i tijelima kao što su Pakt za vještine i Savjetodavni odbor za strukovno osposobljavanje, povećanje pedagoških inovacija i uravnoteženu integraciju digitalnih i zelenih vještina u svim sektorima gospodarstva.

Države članice provode mjere kako bi SOO bio atraktivan izbor koji se temelji na modernom i digitaliziranom pružanju vještina (četvrti prioritet). Međutim, unatoč naporima i ciljanim mjerama u svim zemljama, glavna prepreka većem sudjelovanju u početnom i trajnom SOO-u i dalje je percepcija da on ima niži status nego opće i akademsko obrazovanje. Potpora inovacijama i internacionalizaciji može biti ključna za povećanje njegove atraktivnosti. Jačanje pozitivne slike SOO-a, a time i povećanje njegove atraktivnosti, može se dodatno poduprijeti ciljanim promicanjem njegovih koristi i izgleda za zapošljavanje osoba koje su ga završile. To bi moglo uključivati informativne kampanje, sudjelovanje u međunarodnim natjecanjima u vještinama, cjeloživotno usmjeravanje i mogućnosti mobilnosti.

Zemlje rade na pružanju potpore nastavnicima i predavačima u SOO-u, ali sustavi SOO-a i dalje su pod pritiskom zbog male atraktivnosti te profesije. Mjere koje su poduzele države članice uključuju proširenje programa SOO-a na više razine kvalifikacija (razine 5 – 8 Europskog kvalifikacijskog okvira), poboljšanje prohodnosti između SOO-a i visokog obrazovanja te ulaganje u trajno stručno usavršavanje nastavnika i predavača u SOO-u. Međutim, dostupni dokazi upućuju na nedostatak sustavnih pristupa koji su potrebni kako bi se zadovoljile složene obrazovne potrebe nastavnika i predavača. To uključuje sustavno praćenje njihova profesionalnog razvoja u smislu sadržaja i učinka na prakse poučavanja.

Za poboljšanje vještina i kompetencija nastavnika i predavača potrebno je sustavno i višedimenzionalno trajno stručno usavršavanje, no ono je često neujednačeno i ne obuhvaća

³⁶ AT, BE-NL, BG, CY, DE, DK, EL, HU, LT, LV, PL, PT i SI u svojim nacionalnim provedbenim planovima izvješćuju o ostvarenom napretku mjera za modernizaciju infrastrukture.

sva područja. Kako bi se riješio problem nedostatka nastavnika i poboljšao ugled profesije, zemlje bi mogle poraditi na jednostavnijem uključivanju u poučavanje, olakšavanju vrednovanja i priznavanja kvalifikacija, poboljšanju radnih uvjeta i prilagodbi plaća, istraživanju rotacije između zapošljavanja u struci i poučavanja, uključujući modele „kombiniranih nastavnika” koji dosad nisu bili detaljno istraženi, te pružanju raznolikih i dostatnih mogućnosti za profesionalni razvoj, uključujući stažiranje u poduzećima i izloženost međunarodnim iskustvima u okviru mobilnosti osoblja. U Deklaraciji iz Herninga poziva se i na brigu za mentalnu dobrobit nastavnika i predavača, čemu dosad nije pridana dovoljna pozornost.

Iako je ostvaren skroman napredak u promicanju jednakih mogućnosti i rodno uključivih sustava SOO-a (peti prioritet), zemlje provode ciljne mjere za ranjive skupine. U okviru programa Erasmus+ podupire se razvoj transversalnih vještina, kao što su komunikacija, prilagodljivost i međukulturne vještine, što uključuje mobilnost polaznika i osoblja u SOO-u, partnerstva za suradnju i aktivnosti izgradnje kapaciteta. S druge strane, nije zabilježen bitan napredak u području rodne uključivosti i suzbijanju rodni stereotipa pri odabiru zanimanja. Nedostatak rodne ravnoteže i nedovoljna zastupljenost žena u područjima STEM-a i SOO-u imaju znatne posljedice na tržište rada, kao što su trajni manjak vještina, ograničena gospodarska produktivnost i jačanje strukturnih nejednakosti u zapošljavanju i plaćama. Rješavanje pitanja uključenosti u SOO-u ključno je kako bi se postiglo da ranjive skupine (npr. dugotrajno nezaposlene osobe, osobe s invaliditetom, mladi koji nisu u sustavu redovitog obrazovanja ni osposobljavanja) mogu završiti relevantno i odgovarajuće osposobljavanje kako bi bile dobro pripremljene za ulazak na tržište rada, čime bi se povećale ukupne stope zaposlenosti i produktivnost te smanjile stope siromaštva. Kako bi se osigurala uključenost, djelotvorni sustavi SOO-a moraju pružati ciljanu potporu prema potrebama učenika, jačati veze sa stabilnim i kvalitetnim radnim mjestima i proširiti mogućnosti za uključivo učenje temeljeno na radu.

Zemlje koje su posebnu pozornost posvetile osiguravanju kvalitete u SOO-u (šesti prioritet) također su ostvarile napredak. Otprilike polovina zemalja radila je na novim strategijama za usklađivanje nacionalnih sustava osiguravanja kvalitete s prioritetima EQAVET-a, jačanju samoprocjene pružatelja SOO-a (npr. interni postupci evaluacije, kontinuirano poboljšanje i sustavi povratnih informacija) te poboljšanju uključenosti dionika u upravljanje. Kontinuitet i povećana ulaganja važni su za postizanje ciljeva u okviru ovog prioriteta i oslobađanje njihova punog potencijala za polaznike i sustave SOO-a.

Socijalni partneri ključni su za upravljanje politikama SOO-a i njihovu provedbu jer doprinose razvoju politika, osmišljavanju kurikuluma, osiguravanju kvalitete, odlukama o financiranju i profesionalnom usmjeravanju. Ima prostora za daljnje proširenje uloge socijalnih partnera u provedbi mjera, uz potpuno poštovanje njihove autonomije. To se posebno odnosi na informacije o vještinama i utvrđivanje potreba za vještinama, osiguravanje naukovanja i mogućnosti zapošljavanja za ranjive skupine, prekvalifikaciju i usavršavanje te priznavanje i vrednovanje neformalnog i informalnog učenja.

4. Zaključak

Prema izvješću o provedbi Preporuke Vijeća o SOO-u iz 2020. u državama članicama ostvaruje se neujednačen napredak i bilježe raznoliki trajni izazovi, a naglašava se potencijal, ali i neke manjkavosti sustava SOO-a u poticanju uključivog i održivog razvoja koji je usko usklađen s potrebama tržišta rada. Mnoge države članice započele su važne reforme za koje se često iskorištavaju mogućnosti potpore i financiranja sredstvima EU-a, ali brzina modernizacije i napretka je neujednačena. I dalje postoje nedostaci u području digitalizacije, uključujući integraciju tehnologija kao što je umjetna inteligencija, u području informacija o vještinama, učenja temeljenog na radu / naukovanja i kapaciteta nastavnika i predavača u SOO-u. Trajno loša društvena percepcija i slaba atraktivnost SOO-a pritom dovode do neusklađenosti ponuđenih i traženih vještina. Kako bi se u najvećoj mogućoj mjeri iskoristio potencijal SOO-a za potporu konkurentnosti EU-a, potrebno je promicati izvrsnost u SOO-u, kao i jača partnerstva s poduzećima i socijalnim partnerima. Trebalo bi povećati i mogućnosti za mobilnost polaznika SOO-a i internacionalizaciju. Dodatnu pozornost treba posvetiti i pružanju osnovnih vještina i građanskih kompetencija, kao i kompetencija u području STEM-a, koje su ključne za poticanje zapošljivosti osoba koje su završile SOO³⁷ te za usklađenost s potrebama tržišta rada. Sva će ta pitanja biti obuhvaćena predstojećom Europskom strategijom za SOO.

³⁷ Konfederacija njemačkih udruga poslodavaca (BDA), *For our democracy – democracy education throughout all levels of education*, 2025. Dostupno na: <https://www.arbeitgeber.de>.